

"ויהי יעבץ נכבד מאחיו"

הרב יואל מנוביץ'

דברי הימים א פרק ד פסוק ט - י

(ט) ויהי יעבץ נכבד מאחיו ואמו קראה שמו יעבץ לאמר כי ילדתי בעעב:

(י) ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר אם-ברך תברכני והרבית את-גבולי והיתה ידך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי ויבא אלהים את אשר-שאל:

יהושע פרק טו פסוק יג - יט

(יג) ולכלב בן-יפנה נתן חלק בתוך בני-יהודה אל-פי יקנק ליהושע את-קרית ארבע אבי הענק היא חברון:

(יד) וירש משם כלב את-שלושה בני הענק את-ששי ואת-אחימן ואת-תלמי וילדי הענק:

(טו) ויעל משם אל-ישובי דבר ושם-דבר לפנים קרית-ספר:

(טז) ויאמר כלב אשר-יכה את-קרית-ספר ולכדה ונתתי לו את-עכסה בתי לאשה:

(יז) וילכדה עתניאל בן-קנז אתי כלב ויתן-לו את-עכסה בתו לאשה:

(יח) ויהי בבואה ותסיתהו לשאול מאת-אביה השדה ותצנח מעל החמור ויאמר-לה כלב מה-לך:

(יט) ותאמר תנה-לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני ונתתה לי גלת מים ויתן-לה את גלת עליות ואת גלת תחתיות:

שופטים פרק א פסוק י - יז

(י) וילך יהודה אל-הכנעני היושב בחברון ושם-חברון לפנים קרית ארבע ויכו את-ששי ואת-אחימן ואת-תלמי:

(יא) וילך משם אל-ישובי דביר ושם-דביר לפנים קרית-ספר:

(יב) ויאמר כלב אשר-יכה את-קרית-ספר ולכדה ונתתי לו את-עכסה בתי לאשה:

(יג) וילכדה עתניאל בן-קנז אתי כלב הקטן ממנו ויתן-לו את-עכסה בתו לאשה:

(יד) ויהי בבואה ותסיתהו לשאול מאת-אביה השדה ותצנח מעל החמור ויאמר-לה כלב מה-לך:

(טו) ותאמר לו הבה-לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני ונתתה לי גלת מים ויתן-לה כלב את גלת עליות ואת גלת תחתיות: פ

(טז) ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים את-בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערך וילך וישב את-העם:

שופטים פרק ג פסוק ח - יא

(ח) וַיַּחֲרֹאֲף יְקוֹקֵל בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד כּוֹשֵׁן רְשָׁעִים מֶלֶךְ אֲרָם נְהָרִים וַיַּעֲבֹדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־כּוֹשֵׁן רְשָׁעִים שְׁמֹנֶה שָׁנִים:

(ט) וַיִּזְעַקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְקוֹק וַיִּקָּם וַיִּקְנֶן מוֹשִׁיעַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְשִׁיעֵם אֶת עֲתַנְיָאֵל בֶּן־קַנְזֵי אֲחִי כָלֵב הַקָּטָן מִמֶּנּוּ:

(י) וַתְּהִי עֲלָיו רוּחַ־יְקוֹק וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא לְמַלְחָמָה וַיִּתֵּן יְקוֹקֵל בְּיָדוֹ אֶת־כּוֹשֵׁן רְשָׁעִים מֶלֶךְ אֲרָם וַתַּעַז יָדוֹ עַל כּוֹשֵׁן רְשָׁעִים:

(יא) וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיָּמָת עֲתַנְיָאֵל בֶּן־קַנְזֵי:

תלמוד בבלי מסכת תמורה דף טז עמוד א

במתניתין תנא: אלף ושבע מאות קלין וחמורין, וגזירות שוות, ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה. אמר רבי אבהו: אעפ"כ החזירין עתניאל בן קנז מתוך פלפולו, שנאמר - וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב (הקטן ממנו) [ויתן לו את עכסה בתו לאשה]. ולמה נקרא שמה עכסה - שכל הרואה אותה כועס על אשתו. ויהי בבואה ותסיתהו לשאל מאת אביה שדה ותצנח מעל החמור, מאי ותצנח? אמר רבא א"ר יצחק, אמרה לו: מה חמור זה, כיון שאין לו מאכל באבוסו - מיד צועק; כך אשה, כיון שאין לה תבואה בתוך ביתה - מיד צועקת. ותאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני - בית שמנוגב מכל טובה. ונתתה לי גולות מים - אדם שאין בו אלא תורה בלבד. ויתן לה כלב את גולות עליות ואת גולות תחתיות, אמר לה: מי שדר עליונים ותחתונים יבקש ממנו מזונות. וכלב, בן קנז הוא? והלא כלב בן יפונה הוא! מאי יפונה - שפנה מעצת מרגלים. ואכתי, בן קנז הוא? בן חצרון הוא, דכתיב וכלב בן חצרון הוליד את עזובה! אמר רבא חורגיה דקנז הוא. תנא, הוא עתניאל הוא יעבץ, ומה שמו - יהודה אחי שמעון שמו. עתניאל - שענאו אל, יעבץ - שיעץ וריבץ תורה בישראל. ומנלן שענאו אל - דכתיב ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמור אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ירך (עמדי ועשה מרעתי) לבלתי עצבי ויבא אלהים את אשר שאל. אם ברך תברכני - בתורה, והרבית את גבולי - בתלמידים, והיתה ירך עמדי - שלא ישתכח תלמודי מלבי, ועשה מרעתי - שיזדמנו לי ריעים כמותי, לבלתי עצבי - שלא ישגבני יצה"ר מלשנות, אם אתה עושה כן - מוטב, ואם לאו - הריני הולך לנסיסי לשאול, מיד - ויבא אלהים את אשר שאל.

מלבי"ם שופטים פרק א פסוק יא

(יא) וילך משם. גם ספור זה והספור מעכסה נזכר ביהושע (שם), ור"ל שהלך כבר בחיי יהושע ואז היה הספור הזה. וחז"ל התעוררו (כפי הנראה) על שבא ספור זה שני פעמים, ועל שפה ספר שבני קיני עלו מעיר התמרים שאין לו ענין כלל. ודרשוהו בתמורה (טז א) ששלושת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה ועתניאל בן קנז החזירם מפלפולו, ושמ"ש (פסוק טו) ארץ הנגב נתתני ר"ל אדם מנוגב מכל טוב שאין בו אלא תורה, ושבני הקיני עזבו דושנה של יריחו שנתן להם יהושע והלכו אצל עתניאל בן קנז ללמוד תורה. חכמו השכילו לדעת, כי על השנות הדבר פעמים כי כיון בפעם הזאת אל ענינים משליים משובצים בזהב המליצה, כי מצאנו שדביר נקראת קרית סנה (יהושע טו, מט), ומזה הוציאו כי עיר הזאת נתיחדה אז לקרית ספר, ר"ל ששם התאספו תלמידים להגות ולשנות בספר התורה והיה שם ישיבה גדולה, ונקראת ג"כ קרית סנה ע"ש (דברים לג, טז) רצון שוכני סנה, וע"ש (אבות פ"א מ"א) שמשה קבל תורה מסיני, ושעתניאל היה ראש הישיבה, והוא הכה את קרית ספר, שההכאה תאמר בדברי חכמים על הנצוח בפלפול, כמ"ש (מגילה טו ב) מלחמתה של תורה, ואמר כי תשב ללחום את

תנועת
המחנכים

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

מושל (משלי כג, א), חציך שנונים (תהלים מה, ו), וכדומה, שדרשוהו (חולין ו א; קדושין ל ב) על מלחמת התורה, וההכאה היא מי שנוצח המלחמה ומסיק הלכה, כמ"ש ברכות (יח ב) על והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג (ש"ב כג, כ), דתני ספרא דבי רב ביומא דסתוא. ועתניאל הוא נצח, אם מלחמת הכנעני בקרית ספר כפשוטה וזה נזכר בספר יהושע, אם הנצוח השני התוריי וזה נזכר פה. ויען ראתה עכסה כי נפל בחלקה ארץ הנגב משני עינינים, א] שהיתה הארץ נגובה צמאה למים וזה נזכר בספר יהושע. ב] שבעלה פנה לארץ הנגב, הרוצה להחכים ידרים (ב"ב כה ב), וזה כל ישעו וכל חפץ כי לא יצמיח מחיה לביתו, ועז"א נתתני תחת נתת לי, שאני נעשיתי ארץ הנגב ע"י בעלי, ולכן בקשה ברכה ושדה לפרנסה, ונתן לה גלות עליות וגלות תחתיות, א] להשקות את ארצה הנגובה, ב] רמז לה ג"כ כי כבר יש לך איש המושך מים חיים ממקור הברכה העליונה והתחתונה מחכמה האלהית והאנושית, כמ"ש חז"ל במדרש מי שרזי עליונים ותחתונים נגלו לו יבקש ממני דבר. ועפ"ז ספר לפי המשל והמליצה שבה דבר פה, שכאשר נתישב והרביץ תורה הרבה, כאשר שאל בדהי"א (ד, י; ב, נה) לפי דרוש חז"ל (תמורה שם). ובני קיני עלו אליו אל מדבר יהודה הקרובה שמה, והוא ישב את העם הזה בישיבה של חכמה: